„העולם הזה", שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהלה: תל־אביב, רחוב גורדון 3, טלפון 03־243386. תא־דואר 136 • מען מברקי: „עולמפרס" • מודפס ב„הדפוס החדש" בע"מ, תל־אביב, רח' בן־אביגדור • הפצה „גד" בע"מ • גליופות: צינקוגרפיה „כספי" בע"מ • העורך הראשי: אורי אבנרי • העורך: אלי תבור • עורך מערכת: יוסי שנון • עורכת כיתוב: ענת ישראלי • צלמי־סיטון • מחלקת המודעות: רפי זברוני • המו"ל: העולם הזה בע"מ.

קוראים כותבים

מדורה שד רחל המרחלת הוא אולי השנוי במחלוקת ביותר, מכל מה שמתפרסם מעל עמודי העולם הזה. סקרים פנימיים שערכנו מעידים כי זהו אחד המדורים הקריאים ביותר בעיתון. אולם יחד עם זה יש גם בין קוראיו המושבעים הנלהבים רבים המתקוממים נגד הדפסתו. הטיעונים שבפיהם נושנים כשנות קיומו של המדור. „רכילות זולה," „סיפורי משרתות," „חדירה לתחום הפרט," „גלוריפיקציה של נערי ונערות־זוהר," אלה הם רק חלק מההגדרות, שנועדו לשלול את זכות קיומו של המדור.

אין אנחנו מסכימים עם כך. במהותו זהו מדור חברתי, מהסוג הקיים גם בעיתונים מכובדים שבעיתוני העולם. הוא אמור לשקף כמה היבטים של חיי החברה הישראלית, שלא ניתן לדווח עליהם בשום צורה עיתונאית אחרת. אפשר לשלול אותם או לחייב אותם, אולם אי אפשר להתעלם מהם. הם חלק בלתי נפרד מהמירקם החברתי שנוצר במדינה. סיפורי רחל המרחלת נותנים למעשה ביטוי לסטנדרטים המוסריים המשתנים בחלק מסויים של החברה הישראלית, לסמלי המעמד המתחלפים שבו ולנורמות חברתיות, שלמרות היותן נחלת חוג מצומצם בילבד, יש להם השלכות על מיגזרים נרחבים.

עיתון המתיימר גם לשקף את „ריתמוס החיים ודופק הזמן" — סיסמה שהיתה טבועה בראש עיתון זה בימיו של עורכו הראשון, אורי קיסרי — צריך לספר לקוראיו גם על פניה אלה של החברה הישראלית. כמובן, בהתייחסות הערכית הקלילה ובמישקל הנוצה ההולמים אותם.

אלא שגם ההצדקות הרעיוניות האלה בטלות ומבוטלות נוכח לידתו של נימוק אחד נוסף. בשבוע שעבר ראה אור ספר עברי חדש, שמחברו מעיד עליו כי נכתב ביגלל וכתוצאה מקיומה של רחל המרחלת. אני מתכוון לספרו של המשורר מנחם בן, פלונטר. ואילו נוצר המדור והתקיים אך ורק לצורך הולדת רומן זה, די היה בכך.

„תיקוות השירה והמשוררים"

את הפרטים על נסיבות כתיבתו ותוכנו של פלונטר, על ההיבטים השערורייתיים והרכילותיים שבו, קראת אולי במדור הספרותי נמר של נייר (העולם הזה 2163). לאיזכור, הרומן אינו אלא ציר־רוף של 11 מיכתבים, שכתב המשורר מנחם בן לגרושתו יעל, אחרי שעזבה את הארץ עם ילדתם המשותפת, בשמת, בחברתו של יגאל ארנס, בנו של יו"ר ועד־התחון והביטחון של הכנסת, ח"כ דניכוד משה ארנס.

המיכתבים, שנכתבו בסיגנון כימעט אנטי־ספרותי, ברצף של עשרה ימים בעת שירותו הצבאי הסדיר המאוחר של בן, תוך ניסיון לשכנע את גרושתו לחזור אליו, הם תעודה אנושית יוצאת־דופן. אינני מוסמך לשפוט את ערכם הספרותי ואינני מתיימר לעשות זאת. אבל כקורא אינני יכול להסתיר את התפעלותי מהרומן־במיכתבים ומעוצמת החוויה שהעניק לי.

איני מכיר את מנחם בן אישית, וקרוב לוודאי שלוליא הסקרנות שהתעוררה בי למיקרא ההקדשה שרשם על עותק ספרו שהשאיר לי („לאלי תבור, שכל העניין — של הספר הזה — התחיל איכשהו ב־עכשיו אני רוצה לספר לך איך בדיוק התחלתי כן לכתוב לך. ובכן, בעצם התחלתי לכתוב לך כשהתחלתי לכתוב את הרומן. אחד המרכיבים הנפשיים של הדחף שלי לכתוב לך את הרומן, היה קטע שהופיע **בהעולם הזה** במדור **רחל המרחלת**. אח ביקשת מתנחום לשלוח לך את הקטע. והוא לא שלח, פשוט מכיוון שאותו גיליון של **העולם הזה** לא הגיע לידיו. אני מניח שהקטע **בהעולם הזה** כבר נשלח לך אלייך (או על־ידי אחותו של יגאל או מישהו אחר), אבל אם במיקרה לא, אז בואי אצטט לך פחות או יותר במדוייק, מן הזיכרון, מה כתבו **בהעולם הזה**. אגב, אין לי מושג איך זה הגיע ל**העולם הזה**: האם מן החוגים התל־אביביים? (מוקד, גדעון ספירו, מנר, אהרון בכר — כל אלה שמעו את הסיפור ממני בקפה **פראק** בתל־אביב, אז באותו יום כשהגעת לקפה **פראק** עם בשמת), או אולי זה הגיע מירושלים (מישהו ממבקרי **טעמון** או **הגלריה הקטנה**). כאמור, אין לי מושג, וגם לא השתדלתי לברר במיוחד. מכל מקום, אם במיקרה לא הגיע אליכם הקטע, הרי ציטוטו בערך: כותרת הקטע היתה „האהבה ניצחה את השירה," והוא הופיע, כאמור, במדור **רחל המרחלת**.

זה, בערך, מה שניכתב באותו קטע (שהתפרסם איפה שהוא בסביבות חודש אוקטובר): „היה היה משורר צעיר, תיקוות השירה העברית והיא היתה יפהפייה צעירה, תיקוות המשוררים, שאף הספיקה קודם לכן לעבור תחת ידיו של משורר ידוע אחד. תיקוות השירה ותיקוות המשוררים נפגשו, התאהבו, והחליטו להתחתן. היפהפייה הצעירה עוד הספיקה

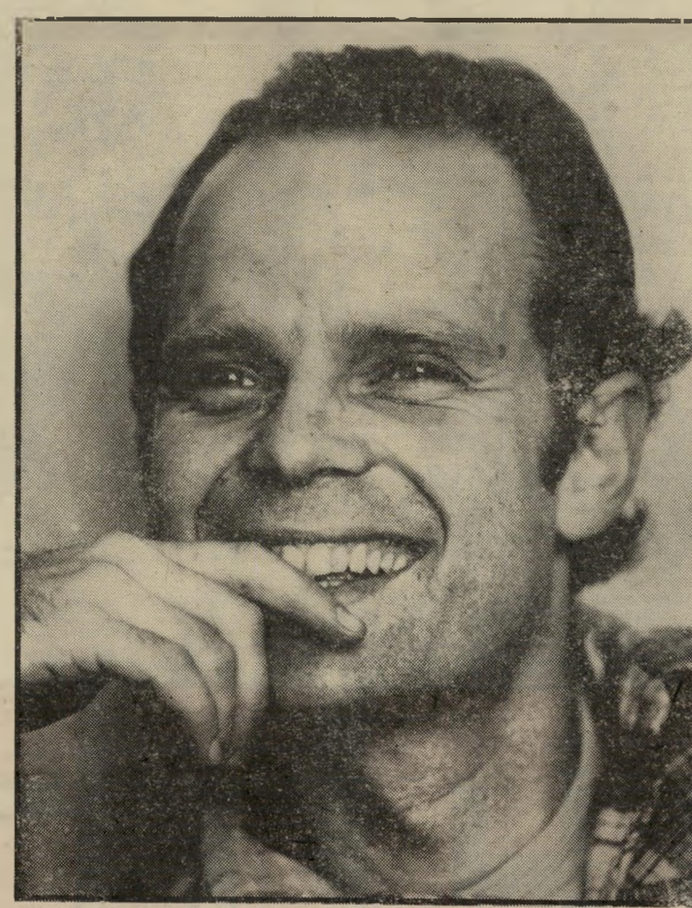

סיפר מנחם בן
כתיבת הרומן החלה בעזרת רחל המרחלת

עיתון שהוא עורכו...") **לא הייתי טורח לקראו. אבל משעשיתי זאת איני מתחרט על כך. זהו בעיני רומן מרתק, שחשיבותו היא הרבה מעבר לערכו הספרותי. על אף היותו סיפור אישי של מקרה פרטי אוסנטי, הוא קורע פתח לעולמו של דור שלם ומעניק מפתח להבנתו והכרתו.**

כיצד תרם דווקא מדורה של רחל המרחלת לכתיבתו של רומן זה, על כך מספר מנחם בן עצמו במיכתבו הרביעי לגרושתו יעל שנכתב ב־17 במארס 1975, כחמישה חודשים אחרי שהפרשה המהוה את בסיס הרומן שלו התפרסמה לראשונה, בצורה אנונימית במדור, כפי שמפרט בן במיכתב שהוא אחד ממרכיבי הרומן שלו:

עם שאהבה נפשי? ועוד עם בעלה? וכך־המשורר הצעיר הסביר לו שאם הוא לא יסכים יהיו לו בעיות, לא היסס הלה וכעבור כמה ימים אפשר היה לראות את המצפניסט, את האשה ואת הילדה, בנמל־התעופה על שם בן־גוריון, במטוס שהוביל אותם לניו־יורק. האהבה גברה על השירה."

„עבודה על הקורא התמים..."

ובכן, זה היה הקטע שהופיע **בהעולם הזה** והציטוט שלי די מדוייק ודי מילולי. כשקראתי את זה היו לי כמה תגובות: ראשית החניפה לי הצורה שבה הוצגתי כ„תיקוות השירה העברית." החניפה לי הצורה שבה הוצגת כ„יפהפייה צעירה, תיקוות המשוררים." החניפה לי הצורה שבה הוצגתי כ„ליברלי ומתקדם" וכו'. שנית, התרגזתי על שיוחסה לי ההצעה האידיוטית „שלושה ימים אני ושלושה ימים הוא" (בצבא, כשקראו את הקטע, שאלו אותי מי יהיה איתך ביום השביעי, שהרי יש שיבעה ימים בשבוע.)

... מכל מקום שיעשעה אותי הרכילות הזאת, כפי שהתפרסמה, וכמה, גם כשהעובדות בעיקרן נכונות, עובדים על הקורא התמים או הלא תמים של **העולם הזה**. כי מה חושב הקורא התמים (למשל, קוראי **העולם הזה** בקיבוצים) למיקרא הקטע הזה? הוא חושב: איזה אנשים נפלאים! איזו עירוניות זוהרת! הוא „תיקוות השירה העברית," היא „יפהפייה צעירה, תיקוות המשוררים" והאדם השלישי הוא „מצפניסט ארך שיער, בן של חברכנסת ידוע של הליכוד." „איפה הם ואיפה אני?" חושב הקורא התמים. ואיזו ליבראליות נאורה: שלושה ימים בשבוע אני ושלושה ימים בשבוע המאהב (אבל להיכן נעלם היום השביעי?). להיכן באמת נעלם היום השביעי?).

ועוד חושב הקורא התמים: כשהמאהב לא מוכן לשעות לעצת הבעל, הוא לוקח את האשה והבת ונוסע ניו־יורקה. לא פחות. והכסף מהיכן? מה פירוש? לאנשים האלה הרי אין ביכלל בעייה של כסף. איפה הם ואיפה אני? חושב הקורא התמים.

כמובן, הירגשתי גם מאוד טיפשי כשקראתי שבגינו לנו „קן חם" בירושלים. בתנ"ך יש ביטוי „בית מלא זיבחי ריב," והרי ברור שזהו תיאור הרבה יותר מדוייק לדירה שלנו במעברת תלפיות לשעבר, מאשר „קן חם". וכמובן, כמה רחוק מהמציאות המסובכת והמסויימת של ראשית היכרותינו, התיאור „תיקוות השירה ותיקוות המשוררים נפגשו, התאהבו, ולא היה קץ לאושרם..."

איך שלא יהיה, עובדה היא שדווקא הקטע **בהעולם הזה** היה אחד המרכיבים הרגשיים של התאווה שהתעוררה בי לכתוב את הרומן. ראשית, שמחתי (אני מודה) שכוניתי „תיקוות השירה העברית וזכרתי איך הייתי תיקוות השירה העברית (ולדעתי, גם היום, קיים לגבי מתח־ציפייה גדול כמשורר מצד הרבה אנשים — אני מקווה שלא נשמע שחצני) וחשבתי משהו בנוסח ש„מגיע למי שראה בי תיקוות השירה העברית שאכתוב משהו נפלא" וחשבתי (את זה חשבתי עוד קודם) שבאמת אפשר לכתוב רומן נהדר על הנאמת של כל מה שקרה: מיהו אותו „תיקוות השירה העברית" (שהשתיק וגנב כל כך הרבה שורות ורעיונות, מכל כך הרבה אנשים ושירים, וחיקה את ברונובסקי וחיקה את תנחום וחיקה את זך וחיקה את אבידן?) ומיהי אותה „יפהפייה צעירה, תיקוות המשוררים" (שכשבאה לראשונה לתל־אביב אמרה שקוראים לה שרה בולת שדה)? ומה קרה ביניהם ואיך נחתנו ואיך התגרשו ומה בדיוק קרה דברים זרמו לי מאוד וחשבתי [illegible] תוב רומן על היחסים בינינו, ממני בחדווה ובשמחה, בשטף של חדווה ובשטף של כאב, אבל בעיקר בשטף.

עד כאן הקטע של מנחם בן. כמו המדור שדחף לכתיבתו כך גם הרומן כולו: לכאורה כתיבה רכילותית. למעשה: פיסת חיים המספרת לנו לא רק על האחרים, אלא בעיקר על עצמנו.